

RECENZE

KRÁKORA, Pavel.

Vývoj samosprávy v Přerově v letech 1861–1914 a fenomén školství.
Praha: Nakladatelství EPOCH, s.r.o., 2016. 264 s.

Vanda VANÍČKOVÁ

Předkládaná publikace *Vývoj samosprávy v Přerově v letech 1861–1914 a fenomén školství* si vytyčila několik dílčích cílů. Tím prvním, jak napovídá její název, je postihnout vývoj a činnost přerovské samosprávy v období počínaje rokem 1861, kdy v habsburské monarchii došlo k obnově konstitučního zřízení a konče rokem 1914, tj. vypuknutím světové války, která po čtyřech letech trvání mimo jiné vyústila v rozpad mnohonárodnostní rakousko-uherské říše. Samotný název publikace může být v jistém smyslu pro čtenáře poněkud zavádějící, neboť pozornost je v textu věnována především aktivitám dvou nejvýznamnějších politických subjektů, jež v Přerově v inkriminovaném období zaujímaly dominantní postavení – tj. Národní straně na Moravě (staročeši) a později Lidové straně na Moravě (mladočeši). Na druhé straně může tato výtka zčásti eliminována skutečností, že fungování samosprávy v českých zemích je od svých počátků sahajících již k polovině 19. století úzce provázáno (a od roku 1861 obzvláště) s aktivitami politických stran, které zásadním způsobem ovlivňovaly a formovaly její podobu, dodávaly jí konkrétní obsah, program, dynamiku a přibližovaly samosprávné instituce široké veřejnosti. V daném ohledu proto není příliš nadnesené konstatování, že na úrovni měst, potažmo obcí, v jistém smyslu docházelo (a nadále dochází) ke vzájemnému

prolínání až splývání oblasti samosprávy a politických stran, resp. politického stranictví.

Druhým stěžejním cílem této monografie bylo tudíž alespoň rámcové nastínění, resp. přiblížení vývoje a formování politických stran sledovaného období let 1861–1914, a to jak v obecnějším kontextu, tak se zřetelem na oblast Moravy, širšího regionu Přerovska a v neposlední řadě také s ohledem na samotné město Přerov. Region Přerovska je v užším smyslu ztotožněn se současným okresem Přerov, který se víceméně překrývá politickými okresy Přerov a Hranice zřízenými v roce 1850. Vzhledem ke struktuře a územnímu rozsahu jednotlivých volebních kurií (pro zemský sněm i říšskou radu), které na území Přerovska zasahovaly, a které de facto tvořily základ volebního systému uplatňovaného prakticky po celou dobu existence konstitučního života v habsburské monarchii, bylo autorem při sledování vývoje politických stran nutné věnovat alespoň částečnou pozornost také dění v sousedních regionech – zejména Kroměřížska, Prostějovska a Olomoucka. Tento regionální přesah se však v publikaci objevuje pouze okrajově, a to zejména v její závěrečné části dotýkající se působení tzv. lidovo-pokrokové strany.

Významný aspekt, který prolínal přerovskou samosprávou, a tím pádem se na něj soustředila značná pozornost místních politiků, představovala sféra školství. V prostředí převážně českého Přerova se úsilí o zachování a rozšíření sítě místních škol pro zdejší politickou reprezentaci stalo do jisté míry prestižní záležitostí a také dokladem její věrnosti a oddanosti pro věc českého národa a jeho nezcizitelných práv formulovaných v době druhé poloviny 19. století a počátku století 20. prostřednictvím tezí o kontinuitě tzv. českého státního práva. V Přerově se po roce 1848 etablovala síť obecných a měšťanských škol, nicméně zásadním moment pro místní samosprávu a politiku představovala dlouhodobá snaha o zřízení reálného gymnázia, která byla zásluhou moravských staročeků úspěšně završena v polovině sedmdesátých let 19. století. Další znatelný rozmach středního školství následoval v Přerově v průběhu devadesátých let 19. století a na počátku prvního decennia 20. století, a to opětovně za výrazného přispění a podpory místní politické reprezentace především z řad staročeků a mladočeků,

na jejichž působení na úrovni města, potažmo jeho širšího okolí, je v publikaci soustředěna hlavní pozornost.

Text publikace je koncipován tak, aby čtenáři umožnil vhléd do sledované problematiky komunální politiky a školství prostřednictvím činnosti politických stran, které v daném období zaujímaly na místní úrovni rozhodující mocenské postavení. V případě Přerova a okolí se bezesporu jednalo o zmíněnou Národní stranu na Moravě, moravskou obdobu staročechů, která se v Přerově etablovala na počátku šedesátých let 19. století a na výsluní místní politiky se dokázala udržet po následujících pět desetiletí. Přibližně od poloviny devadesátých let 19. století se vedle ní prosadila Lidová strana na Moravě (moravská obdoba mladočeské strany). Obě původně konkurenční strany začaly v Přerově postupně vytvářet platformu pro úzkou koaliční spolupráci, jež zde posléze vyústila v jejich faktické splynutí. Pasáž dotýkající se lidové strany, později lidovo-pokrokové strany, je proto rozšířena i mimo rámec komunální politiky, konkrétně o otázky související s angažmá lidové strany na Přerovsku ve volbách do zemského sněmu a říšské rady.

Publikaci uvozuje část, jež poskytuje základní přehled politického stranictví v rámci Předlitavska s přihlédnutím k místním specifikům Přerovska v rozmezí let 1861–1914. Je v ní blíže nastíněno formování politických stran, jejich charakter, struktura, dále pozvolné dělení stran do jednotlivých ideových politických táborů a stejně tak i dělení na základě národnostního klíče a příslušnosti k dané korunní zemi Předlitavska. Pro dokreslení jsou rovněž zmíněny nejvýznamnější osobnosti spjaté s působením daného politického subjektu v podmínkách Moravy a přerovského regionu.

Je zřejmé, že text publikace se opírá o širokou pramennou základnu, při jeho tvorbě bylo čerpáno i z poznatků aktuální odborné literatury. V daném ohledu lze zmínit fondy Státního okresního archivu v Přerově, Státního okresního archivu v Olomouci, Zemského archivu v Opavě, Moravského zemského archivu v Brně, Státního oblastního archivu v Zámrsku a v neposlední řadě také fondy Österreichisches Staatsarchiv ve Vídni. Významný a v mnoha případech i neocenitelný zdroj informací pro poznání činnosti místní samosprávy, které autor publikace hojně využíval, představují vedle archivních fondů rovněž

regionální tiskové orgány jednotlivých politických stran (listy Našinec, Moravská orlice, Přerovský obzor, Lidové noviny a další).

Komunální politika a vývoj politických stran na místní úrovni ve druhé polovině 19. století představuje v kontextu Moravy doposud pouze rámcově zmapovanou oblast historie. Ambicí publikace Pavla Krákory bylo alespoň částečně poodhalit základní kontury každodenního politického života spjatého s formováním základů občanské společnosti na příkladu středomoravského města Přerova a jeho nejbližšího okolí. Jako dílčí aspekt je do textu zakomponován kontext školství, jež právě v době vrcholné emancipace moderního českého národa reprezentovalo významný fenomén, který prostupoval prakticky veškerým politickým děním a činnostmi jednotlivých politických stran.

Tento záměr byl autorem z větší části naplněn, nicméně pro komplexnější postižení dané problematiky bude nezbytné realizovat další výzkum v širším rámci přerovského regionu (jak je ostatně naznačeno ve vztahu k Lidové straně pokrokové v závěrečné kapitole publikace) společně s detailnějším zmapováním aktivit ostatních politických stran (katolické strany, sociální demokracie, národní socialisté, agrárníci a politické strany živnostníků), které byly zcela nepochybně v případě Přerova a Přerovska aktivní zejména od přelomu 19. a 20. století.